

ԳԼՈՒԽ ԺԲ .

ԿԻՐՔ .

Կիրք ունին զսաստիկներգործութիւնն ՚ի վերայ մարմնոյ , յորոց և պատճառի ՚ի մեզ հիւանդութիւն կամ առողջութիւն :

Արդէն ցուցեալ եմք զչափ ներգործութեան մտաց ՚ի վերայ մարմնոյ , թէ որչափ սաստիկ է . նաեւ են թաղբութիւն բնաւոր շարժման ՚ի մէջ մարմնոյ և մտաց , որով որ ինչ փնաս պատճառի միւրն , չէ ազատ և միւսն . քանզի հաստատեալ է ՚ի բարոյական իմաստասիրաց , թէ կայեան կրից է սիրտ կենդանեաց . և սիրտն ՚ի տեսչութենէ տուեալ մշտնջենաւոր իմն և բանաւոր շարժումն խառնուածոյ անհատին , լայնեալ և կծկեալ բազմօրինակ չափու , ՚ի տուր և առութիւն շնչոյ , և ՚ի ծաւալել զկենսական ոգիս ընդ ամենայն մարմինն : Բայց թէ յուզի նա ՚ի բուռն կրից , յայնժամ օտարոտի լայնմամբ և կծկմամբ այլայլեալ զհամեմատութիւն շարժման , այլայլէ զգայարանս . և այնչափ են փոփոխութիւնք սրտի , որչափ և կրից , ընդ որոյ և միտք և կամք ունին զհամակրութիւնն : Այս աս փոփոխութիւնք կրից լինին ՚ի սիրոյ առատեւութիւն , ՚ի ցանկութենէ առ փախուստ , ՚ի բերկրութենէ առ տրամութիւն կամ ՚ի թաղծութիւն , ՚ի յուսոյ առ յուսահատութիւն , ՚ի համարձակութենէ առ երկիւղ , և ՚ի բարկութենէ առ մեղկութիւն , որոց գլխաւորապէս պատճառեալ ՚ի բաղձողական կարողութեանց զգալէաց , այսինքն յերեւակայական ըմբռնողութենէն առաջիարարեալ առարկայից ծագին այս օտարոտի փոփոխութիւնք սրտի : Այս յայտնէ

բարկութիւն , երկիւղ , տրամութիւն , սէր և կրօնաւորական թաղծութիւն ունին ուժգին ներգործութիւն ՚ի վերայ մարմնոյ և մտաց , զորոց խօսեցուցուք յառաջիկայս :

(Շարունակելի է)

ՍՈՒՐԲ ՏԵՂԵԱՅ ԽՆԴԻՐԸ

(Շարունակութիւն և վերջ , տես թիւ 10.)

« Գլխում , Վսեմ , Տէր , պիտի բռնէք որ չես գիտեր թէ Տէրութիւնըն ալ ստիպեալ է օտար ազդեցութիւններէ այդ ընդդէմ արդարութեան և խղճի որոշումն և բռնադատումն ընել : Այս այս ալ իրաւ է , բայց և այնպէս դարձեալ այդ Տէրութիւնները որ զիրենք կրօնից աղատութեան և ազգաց իրաւանց պաշտպան կը քարոզեն ՚ի լուր աչխարհի , Օսմանեան բարեխնամ Տէրութեան հարազատ հպատակ Հայոց ազգն ինչո՞ւ այսքան կը տագնապեն . Հայոց կրօնքը ազատ մնալու ինչո՞ւ արգելք կ'ըլլան . ինչո՞ւ Հայոց ազգին իրաւանցը կը փնտռեն . իրաւունք ունին Պրանչիսկեանք մեր թող լատրած մեր սուրբ եկեղեցւոյ մէջ մեր կրօնքը քարոզ տալով նախատելու և մեր Աղբ հերձուած և հերետիկոս կոչելու , սատանայի որդի և դժոխոց ժառանգ անուանելու : Աւրոպայ այդ Տէրութեանց ո՞ր օրէնքը կը ներէ եղեր և ո՞ր դատաստանը այդ վճիռը կըրնայ տալ . և եթէ Օսմանեան Տէրութեան հպատակ բրիտոնեայ մի կամ նոյն տէրութեց և կամ որ և իցէ օտար Տէրութեան հողի մէջ բնիկ Աւրոպա

ցիւի մը հետ այսօրինակ դատմը ունե-
նալու ըլլար, ինչպէս Ֆրանչիսկեանը,
արդեօք նոյն Տէրութիւնները իրենց
հպատակ բնիկները այսքան պիտի ըս-
տիպէին, այսքան պիտի նեղէին իրենց
սեպհական իրաւունքին մէջ օտար
հիւր մը ընդունելու, ինչպէս Ռ. Ղու-
ռը այսօր զՀայոց Պատրիարքը կ'ըս-
տիպէ. քաւ լիցի. ոչ թէ միայն չէին
ստիպեր, այլ և եթէ իրենց հպատա-
կը թոյլատրած եւս ըլլար իրենց սեպ-
հականութեան մէջ, նոյն իսկ տէրու-
թիւնները անշուշտ պիտի հերքէին
ըսելով՝ այդ մեր բոլորիքային դէմ է:
Ըրդ՝ իրենց ուրիշ համար արգիլա-
ծը, իրենք այլոց ինչո՞ւ կ'առաջարկեն,
և կըստիպեն և ստիպել կուտան հա-
կառակ ամենայն օրինաց:

«Ուրեմն Ռ. Ղրան տագնապը ինչ
է, միթէ Տաճկաստանը իրեն համար
յատկացեալ բոլորիքա մը չունի. ե-
թէ Ռ. Ղուռը չցաւիր և կը թոյլատ-
րէ մեզ, մենք ընդհանուր Հայքս
ազգովին կը բողոքեմք նոյն Լէրոպիոյ
Տէրութեանց թէ ամենուր միանգա-
մայն, և թէ զատ զատ իւրաքան-
չիւր Տէրութեան, տեսնենք ինչ ուա-
տասխան կրնան տալ: Սիւթէ աշխար-
հիս վրայ արդարութիւն, իրաւունք,
դատ և դատաստան չմնայ, ջնջուե-
ցան ամենքն ալ, արդարութիւն և
իրաւունք հզօրին ձեռքը գերի՞ ինկան
որ ուզածին պէս գործածէ. քաւ լիցի:

«Հայոց ազգին մարդասիրութենէ
չարժեալ և միամտաբար տարին մի
անգամ իբրեւ շնորհք պատարագե-
լու համար ըրած թոյլատրութեան
փոխարէն, նոյն Հայոց Եկեղեցւոյն
մէջ Հայոց կրօնքին դէմ հայհոյու-
թիւն ընելը ո՞ր քրիստոնեայ Տէրու-
թիւն կրնայ յանցանք չէ ըսել:

«Հայոց Պատրիարքին Աղիպատոս
գտնուած ժամանակին Ֆրանչիսկեան

կրօնաւորաց գրգռմամբ Վաղղիոյ Պ.
Հիւպատոսին Օսմանեան բարեխ-
նամ Տէրութեան հպատակ Հայոց Ե-
գին վանուց դրան առջեւ կանոնա-
ւոր և անկանոն զօրքեր բերելը ա-
ռանց Հայոց Պատրիարքին հաճու-
թիւնը առնելու, ո՞ր Տէրութիւն
կրնար թոյլատրել, Տէրութեան մէջ
տէրութիւն չըլլալը միթէ չէին գի-
տեր: Եւ չէին գիտեր որ Հայոց ազ-
գը իւր թագաւորէն ամենայն կեր-
պիւ գոհ է, ուստի միշտ հլու և հնա-
դանդ. և այդպիսի արարքներ ընելը
Հայոց դարաւ որ հաւատարմութեան
սաստիկ հարուած տալ է:

«Նոյն օրը Պ. Հիւպատոսին իւր
պաշտօնական աթոռը գործադրելու
մէջ միայն դնելու իրաւունք
ունի, և ոչ այլ ուրեք երբէք, Հայոց
եկեղեցւոյ մէջ բերել դնելը և նստե-
լը միթէ փոքր անպատուութիւն էր-
ինչ պիտի ըսեն Լէրոպիոյ Տէրու-
թիւններն այս արարքին: Եւ այսքա-
նեօք եւս չբաւականանալով կարծես
թէ Հայոց սեպհականութիւնը ծա-
խու առած են, կամ թէ Հայոց ազ-
գէն երբէք մարդ չէ մնացեր աշխար-
հիս վրայ, են, են, են: Եւ այսքան
տմարդի վարմունքներէ զինի, ար-
դեօք կրնայ Հայոց ազգը ներել ա-
նոնց որ գան և իւրեանց սեփհակա-
նութեան մէջ վերոյիջեալ հոյհոյանք-
ները դարձեալ ընեն. ո՞չ, ո՞չ, այսու-
հետեւ Հայոց ազգին կողմանէ ան-
կարելի է ներել այնպիսի անհաշտ թըշ-
նամայն, որ իւր սիրելի և բարեկամ
եղած միջոցին անգամ այսքան աղէտից
պատճառ տուաւ: Եւս այս է իմ ա-
ռաջին և վերջին խօսքս և պատասխա-
նըս. ըսաւ Հայոց Արքայան Պատ-
րիարքը և վերջացուց իւր խօսքերը:

Եւ արդ կարելի է որ այսքան դա-
րուց ի վեր երաշխաւորեալ և փոր-

ձեալ հաւատարմութեան հակառակ՝ այսօր Հայոց Պատրիարքը ելլէ ինքնօրէն շարժելու փորձեր ընէ՝ ի վնաս իւր և ազգային սպառնոյն . այլ աւելի լաւ համարեց մերժել Վատինաց խնդիրքը, զոր եթէ յանձն առնուր՝ իւր ազգին վստահութեանը դէմ պիտի մեղանշէր :

Հետեւեալ օրը՝ Նորին . Սրբազնութիւնը Վսեմ . Սոսթատարութիւնը Պէյին քով գնալով իմացուց անոր Վատինաց սպառարագին աւուր մօտենալը , ու ըսաց . « Նոքա իրենց թարգմանը խրկելով հրաման խնդրեցին . ես պատասխանեցի թէ այդ թոյլտուութիւնը անցեալ տարիէն ի վեր խափանուած է , և անոր համար յուզուած խնդիրը վերջացած . դուք Հայոց ըրած շնորհքը չարաչար գործածել ուղեցիք , վասն որոյ ես ալ բոլոր ազգիս հաճութեամբը ետ առի զայն , ուստի այդ բանին համար հրաման խնդրելը անօգուտ է . որովհետեւ չպիտի կրնամ շնորհել և պատասխանատու ըլլալ ընդհանուր ազգիս : — Սոյն վըճռական պատասխանս հաղորդելու համար փութացի Ձեր Վսեմութեան քով անձամբ գալ , և իմանալ թէ Բարեխնամ Տէրութեան հտրադատ հպատակ ժողովրդեան մի իրաւունքը պիտի պաշտպանէք պէտք եղած միջոցներն ի գործ դնելով թէ ոչ : »

Նորին Վսեմութիւնը կէս մի հեգնելով ըսաւ . « Դուք վանքին դուռը գոցելով բանալիքները մէջքերնիդ խօթելը արդէն գիտէք : —

« Այո , կրկնեց Ն . Ս . Խանէի գայիֆի վանքը քաղաքէն դուրս և առանձին տեղ մի ըլլալուն , մանաւանդ Ձեր Վսեմութեան և Տէրութեանս պաշտօնէից և զօրաց նեղութիւն չտալու համար , այդ դիւրին միջոցը ձեռք առինք այն ատեն : Այլ և յիշեալ վանքը

դրեթէ միշտ գոց կը մնայ և ուստաւոր եկած ժամանակ և կերակուր ընդունելու համար միայն կը բացուի : Իսկ Սար-Լազուպ վանքը , որ այսօրեայ օրս Բարեխնամ Տէրութեան շնորհիւ Հայոց ընդհանրութիւնը կը ներկայացնէ , անոր դուռը միշտ բաց կը մնայ , չէ թէ միայն այս ժամանակիս մէջ յորում շնորհիւ Օսմանեան Տէրութեան ամեն ազատութիւն կը վայելէմք , այլ և անցեալ հին ու վերանգաւոր դարերուն մէջ անգամ միշտ պաշտպանուել է տիրող կառավարութեանց ձեռք : Ուրեմն Հայոց Պատրիարքը ինչպէս կրնայ այդպիսի երեւելի վանքի մի դուռը գոցել առանց չարաչար մեղանշելու Տէրութեան և ազգին սպառնոյն դէմ : Բանի որ մեծազօր Տէրութեանս աթոռը հաստատ է , և ողորմած կայսրն Վստիւ-Վրդ խանը իբրեւ առիւծ հըզօր անոր վրայ բազմելով կը հսկէ իւր հպատակաց անդորրութեանը և իրաւանց , կարելի չէ որ Հայոց Սար-Լազուպ վանքին դուռը ցերեկ ժամանակ գոցուի : Ուրեմն , Վսեմաւիայլ Պէյ , քանի որ անկարելի է գոցուիլ , կը խնդրեմ Ձեր Վսեմութեանէն որ միամիտ ընէք զիս , թէ կրնաք կատարեալ խօսք տալ իմ իրաւունքներս պաշտպանելու , որ վստահ ըլլամ տէր և պաշտպան ունենալուս : Եթէ ինչպէս որ պարտաւոր էք , կըրնաք զիս ամեն կողմէն ապահովել , կը դառնամ իմ վանքս միամտաբար ազօթելու բոլոր միաբանութեամբս Բարեխնամ թագաւորիս կենացը համար , ինչպէս որ պարտաւոր եմք միշտ . իսկ եթէ չէք կարեր վստահացնել զիս , պէտք է որ ըսէք ինձ յայտնապէս . որպէս զի ըստ այնմ ես ալ ջանամ միջոց մի գտնել իմ ազգային վանքիս պատիւը պահպանելու , որու

դէմ եղած անպատուութիւնը Տէրութեան կը վերաբերի :

«Աստի համառօտելով կ'ըսեմ՝ Ձեր Ասեմութեան կամ միամտեցուցէք զիս օրինաւոր կերպիւ պաշտպանելուդ, և կամ հրաման ըրէք որ վանքիս դուռը գոցեմ երբ անկարող տեսնեմ զիս | առիւնաց յարձակմանը դէմ դնելու : Բայց այս ալ գիտցէք որ թէ՛ Ձեր հրամանաւ գոցելու ըլլամ, և թէ՛ ես անձամբ ստիպուիմ գոցելու, հետեւեալ օրը, պիտի պարտաւորուիմ, Ալքսեմ : Պէյ, բողբեջէ ձեզ համար առ ի. Դուռը, ըսելով թէ՛ ազգային իրաւունքս պաշտպանելու մասին չեզոք մնալով, և ես ընդհանուր ազգիս և Բարեխնամ Տէրութեանս պատիւը պահպանելու համար ստիպուեցայ վանքիս դուռը գոցել. ասկէ պիտի գուշակուի որ դուք | առիւնաց ակնառութիւն ըրած էք, և հետեւապէս պատասխանատուութեան ներքեւ կը համարիք Տէրութեան առջեւ : —

Պատասխանեց Ն. Ա. Ասեմութիւնը. «Եւ չեմ կրնար հրաման տալ ձեզ որ վանքիդ դուռը գոցես, բայց չեմ ալ ստիպեր ըսելով թէ՛ անպատճառ բաց պիտի պահես դուռը. այդ ձեր կամքէն կախեալ է : Եւ՝ դիտէք որ նոր եկած ըլլալով, տեղւոյս քաղաքական սովորութեան և անցքերուն վրայօք կատարեալ տեղեկութիւն չունիմ. եւ թէ՛ ձեր և այլոց ոմանց խօսքին նայիմ՝ ստոյգ է որ | առիւնք ընդդէմ Տէրութեան կամաց և կանոնին դձեզ կը նեղացնեն եղբր, ձեր իրաւունքը բռնադրօսելով, ինչպէս անցեալ օր ալ յիշեցի. բայց և այնպէս՝ ես քանի որ եկած եմ, այդպիսի բան մը պատահած չէ, և չեմ ալ յուսար որ պատահի այդպիսի անիրաւութիւն մի : Իսկ իմ անձիս գալով, ես պարտաւոր եմ իմ Տէրութեանս բոլոր հպատակաց

իրաւանցը հսկելու, եւս առաւել Հայոց ազգին՝ որչափ որ կարելի է, որպէս զի իրարու իրաւանց մնաս չը տրուի և խռովութիւն միջագի. այս է իմ պաշտօնս և պարտքս : Բայց այս դէպքիս մէջ դուք ալ պէտք չէ որ անտարբեր մնաք, պէտք է արթուն կենաք որ ձեր միաբանութեան մէջէն ալ տմարդութեամբ կամ տգիտութեամբ գրգռութեան պատճառ չը տան, որու առջեւն առնելը դժուար կ'ըլլայ և դուք ալ պատասխանատու կը մնաք : Ոյն պատուէրը պիտի ընեմ նաեւ | առիւնաց միաբանութեւն :

«Ենք մեր վանքին դուռը, ըսաւ Ն. Ա. մինչեւ ցարդ գոցած չեմք և Լստուծով չենք գոցեր շնորհիւ մեծազօր Տէրութեան : Սակայն մեծ ցաւ դգացի, Ալքսեմ Պէյ, որ դժուարութիւն յայտնեցիք | առիւնաց մինչեւ ցայսօր մեր իրաւանց տուած վընասներուն հաւատալ, անկարելի համարելով որ | առիւնք Տէրութեան կամաց և կանոնին հակառակ մեր սեփականութեանց դէմ շարժած ըլլան. հոգ չէ, ազատ էք հաւատալու կամ ոչ, բայց ես ալ կ'ըսեմ ձեզ, թէ՛ ապան կամ անապան ոլիտի տեսնէք քանի որ հոս էք, | առիւնաց շնորհքը, զոր չափիտի ուշանան ցոյց տալու իրենց ծանուցեալ վարմունքովը, և թերեւս մեր ըսածները սուտ չհանելու, և կամ Ձեր Ասեմութեան զօրութիւնը փորձելու համար ստիպուին տեսարան մը բանալու. այս գուշակութիւնս պարտաւոր մի համարիք. կէտ մի դրէք հոն :

Իսկ Հայոց միաբանութեան գալով վստահ եղիք որ ամենեւին անկարգութեան մի պատճառ չտրուիր. երաշխաւոր եմ բոլոր միաբանութեանս և ժողովրդոցս, ես աշխատած եմ և պիտի աշխատիմ որ բոլոր

վանքերուս և քաղաքիս ժողովուրդները հնազանդութեան մէջ պահեմ և Տէրութեանս կտմբն ու հրամանները յարգել տամ։ Եւ սոսի յիշեցընելով Չեր Վ սեմութեան մեր գալութեան բուն նպատակը, Չեր հսկողութեան կը յանձնեմ Վարդապետականը, և ես կը փութամ երթալ և ինձ պատկանեալ զգուշութիւնները ձեռք առնուլ։ Եւ բաժնուեցաւ Ն. Վ սեմութեան քովէն։

Վանի որ ժամանակն ու ժամերը կը մօտենային, երկու կողմէն ալ մտաւորութիւնները կ'աւելնային. Վատինք՝ իրենց սեփականութիւն համարած իրաւունք մի կորստուցընելու երկիւղը կը տագնապէր. իսկ Հայք վտանգաւոր թշնամիի մի ճանկէն ընդ միշտ աղատուելու կասկածանք ուրախութեան և երկիւղի մէջ կը տատանէին։ Եւ Վ սեմափայլ Պէյը իւր կողմէն երկու վանուց վրայ եւս ՚ի հեռուստ գիտելով կը հսկէր արթնութեամբ, սրպէս զի շուկի մի ձայնը լսելուն արծուի նման սրանայ. կը տեսնէր նա որ Հայոց միաբանութիւն մէկ կողմէն իւր իրաւունքը պաշտպանելու համար սրտապնդեալ, բայց միանգամայն ինչպէս կը վայելէ իւր վկայեալ հաւատարմութեանը և ազնիւ բնաւորութեանը, ամենայն հանդարտութեամբ կը սպասէր իրոց վտանգանին՝ մեծազօր Տէրութեան աշխոյժ ու խոհեմ պաշտօնէին խնամոցը վրտահանալով։ Իսկ ընդհակառակը Վատին միաբանութեան մէջ իրարանցում մի կը դիտէ նա, լսելեայն երթեւեկութիւն մի պակաս չէր անոնց մէջ, և որքան որ բռնութիւն ՚ի գործ գնելու սրահ մի տրամադիր եղած է ինչպստեւ ամենայնիւ Ստամբուլի Պէյին արթուն հսկողութիւնը տեսնելով իրենց զօրութեանը դէմ կը

զարնուէին, ինչպէս արեւ մի որ իւր վերայ դառնալով կը փշուրի։ Եւ ոչ այդոյն միայն, այլ և կը գանգատին Վ սեմափայլ Պէյէն որ իրենց չէր ներեր գործադրել ինչ որ կը պահանջէին և Հայոց իրաւունքը աւելի կը յարգուէր։

Վստպէս ուրեմն երրորդ անգամ փորձն ալ ապարդիւն մնաց Վատինաց կողմէն. Հայք յաղթանակեցին ողորմութեամբն Վստուծոյ և Հնարհիւ մեծազօր Տէրութեան. անցաւ Յուլիսի 13-րդ օրն ալ ներկայ տարւոյն առանց խռովութեան. և իմացաւ Հայոց միաբանութիւնը և բոլոր ազգը բարեխնամ Վայսեր հպատակ ըլլալը և անոր արժանիքը։ Վստ առանց արտաքին խռովութեան անցաւ, բայց ոչ առանց մտատանջութեւ, սրտերը դեռ կը յուզուէին երկուստեք, բայց ոչ ունիմք որ ազգաց իրաւունքը և արդարութիւնը վերջապէս պիտի յաղթէ միջնորդութեամբ Քարաճարապետիւ և արդարակորով նորրնտիր փոխորդային, զոր պահեսցէ Տէր յամայրսմն ՚ի պատիւ մեծազօր Օսմանեան Տէրութեան և ՚ի պարծանս անուան Ն. Վ. Վայսեր։

Թէպէտ և Յուլիսի 13-րդ օր անցաւ ըսինք խաղաղութեամբ, սակայն 14-րդ օրը լուսնալու գիշերը ուրիշ տեսարան մի կը բացուէր Վեթիէ մի մէջ։ Վատինք չուզեցին բոլորովին ընկճեալ մնալ, լաւ առիթ համարեցին հին խորհուրդ մի զոր մի քանի անգամ ջանալեք էին ՚ի գործ գնել և չէին յաջողած, այս անգամ ամենայն փութով և գիշերային պատրաստութեամբք ՚ի գլուխ հանեցին։ Վստ ալ անիրաւի յափշտակութիւն մի էր, ոչ միայն Հայոց ազգին իրաւանց, այլ ընդհանուր քրիստոնէութեւ, Վստ է Վեթիէ մի Վառանից այրին սեփականու-

Թիւնը, Սոյն Այլը որ բոլոր քրիստոնէից կը վերաբերի և ուռանց պահպանութեան բայ կը մնար միշտ, նոյն գիշերը աճապարանօք և զարմանալի փութով պարսպի մէջ առին դուռը հակառակ Տէրութեան հրամանին, որ քանի մի անքամ քակել տուած էր և դարձեալ նոր հրաման ալ եկած էր որ քակուի, զոր Վրանչիականք իրենց սեփականելու համար պատ հիւսել կ'ուզէին: Հինուածքը զարմանալի էր, ըստ որում սրբատաշ քարերը կանխաւ պատրաստեր և վրանին թուռ նշաններով նշանակած էին, այնպէս որ կարծես թէ քանի մի տարիէ 'ի վեր է շէնքը: Հետեւեալ օրը թէպէտ և լուր տրուեցաւ Հայոց և Յունաց Պատրիարքաց և Կառավարութիւնը փութաց երթալ և քննութե առնուլ շէնքը, այսու ամենայնիւ մինչև ցայսօր դեռ կը մնայ յիշեալ Այլը Վրանչիականց հսկողութեանը տակ 'ի մնաս իրաւանց ընդհանուր քրիստոնէից: Հոս լրացաւ Սրբազան Պատրիարքի գուշակութիւնը զոր ըրած էր քանի մի օր յառաջ Վսեմ, Սութասարութի Պէյին, ինչպէս վերը յիշեցինք, ըսելով թէ՝ «Քանի որ հոս էք, ագան կամ անագան՝ 1 ատինք իմ ըսածներս սուտ չհանելու համար իրենց շնորհքը ցոյց պիտի տան. 2 այսինքն այլոց սեփականութեանց մնաս հասցընելու փորձ պիտի փորձեն, եւ խռովութեանց պատճառներ պիտի տան:

Այս է աւատիկ Սուրբ Տեղեացս ինդրոյն մանրամասն ծանօթութիւնները զոր 'ի անդեկութիւն ընդհանուր հասարակութեան և ազգաց, և 'ի գիտութիւն և 'ի զգուշութիւն սպառաշիյ 'ի գիր արձանացուցաք:

ՇԻՒՆՆԻ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼԸ

(Շարունակութիւն և վերջ, տես թիւ 10)

Թ.

Ինչ որ պատահեցաւ ինծի այն առտեն, լաւ մը չեմ գիտեր, — ոչ ալ երբէք գիտցած եմ. նախ և առաջ լուսոյն և օգոյն և յետոյ ալ խաւարին տպաւորութիւնը կորսնցուցի. ոչ խորհրդածութիւն ունէի, ոչ զգացում — ոչ ինչ — քարի մը պէս էի այս քարերուս մէջ. կ'աճէի այնպէս անշարժ՝ ինչպէս մուշուկ շրջապատեալ անբեր քարաժայռ: Ինձ համար առմենայն ինչ դատարկ էր, ամենայն ինչ ցուրտ էր, ամենայն ինչ դժգոյն էր. ոչ գիշեր էր և ոչ ցերեկ. նոյն իսկ իմ խոնջեալ աչքերուս այնչափ անտանելի եղող բանտին լոյսն ալ չէր, այլ այնպիսի դատարկութիւն մը, որ կրնար իսկ զմիջոցը պարունակել, անշարժութիւն մ'էր — առանց հաստատուն կայանի մը: Ինծի համար ոչ աստղ կար, — ոչ երկիր, — ոչ ժամանակ, — ոչ պարտականութիւն, — ոչ փոփոխութիւն, — ոչ սուրբինութիւն, — ոչ եղեռն, — բայց միայն լուութիւն և անձայն շնչառութիւն մը, որ ոչ կենաց կը նմանէր և ոչ մահուան. հանդարտ, լճացեալ ծով մը, ծով մը նսեմ, անսահման, անձայն և անշարժ:

Ժ.

Նշող մը թափանցեց ուղեղիս. — թռչնոյ մը դայլայլիկն էր ասի. դադրեցաւ, յետոյ դարձեալ սկսեց, երբէք ականջ մը այսչափ գողտրիկ երգ լսած չունի. իմ երախտագէտ եղաւ անոր, Հայեացքս յապուշկրթած զմայլելով